

AVI gaat veranderen

Anja de Wijs
LOVS Taal
Augustus, 2010

Het AVI-systeem dat in Nederland al ruim dertig jaar gebruikt wordt om enerzijds de technische leesvaardigheid van leerlingen vast te stellen en anderzijds leesboeken te classificeren die aansluiten bij de gemeten leesvaardigheid, wordt ingrijpend veranderd. In het nieuwe systeem wordt het AVI-niveau van de leerlingen vastgesteld aan de hand van de toetsen Leestechiek en Leestempo. De AVI-toetskaarten blijven bestaan, maar hun functie verandert. Boeken worden voortaan op een andere manier doorgemeten en van een AVI-niveau voorzien. Na een introductieperiode van twee jaar zal het nieuwe AVI-systeem vanaf het schooljaar 2008-2009 definitief het oude AVI vervangen.

Een korte historie

In 1974 werd door het Katholiek Pedagogisch Centrum (inmiddels KPC Groep geheten) in 's-Hertogenbosch een instrumentarium uitgebracht waarmee de technische leesvaardigheid van leerlingen in het basisonderwijs kon worden gemeten. Het betrof een verzameling toetskaarten, waarop teksten waren afgedrukt van een oplopende moeilijkheidsgraad. Leerlingen moesten de teksten op de toetskaarten hardop lezen, te beginnen bij de gemakkelijkste kaart. Als die kaart binnen een bepaalde tijd en zonder veel fouten gelezen werd, kreeg de leerling een kaart van een hoger niveau. De hoogste kaart die een leerling vlot en vrijwel foutloos kon lezen, gaf het AVI-niveau van de leerling aan.

Het aantrekkelijke van het AVI-systeem was de mogelijkheid om het AVI-niveau van de leerling te koppelen aan het AVI-niveau van leesboeken. Ook boeken werden namelijk 'getoetst': van een aantal fragmenten uit het boek werden variabelen als woordlengte, zinslengte en aantal lettergrepen bepaald, en deze variabelen werden ingevoerd in een formule. De uitkomst van de formule was het AVI-niveau van het boek.

In 1994 werden de AVI-toetskaarten vernieuwd. De teksten op de kaarten werden gemoderniseerd en de normering van de kaarten werd opnieuw vastgesteld op basis van een onderzoek onder een groot aantal basisschoolleerlingen.

Tien jaar later kwam van verschillende kanten het signaal dat de teksten op sommige toetskaarten inmiddels weer verouderd waren. KPC Groep heeft toen Cito (Instituut voor Toetsontwikkeling) in Arnhem benaderd om gezamenlijk tot een modernisering van het hele AVI-systeem te komen.

Waarom het AVI-systeem gaat veranderen

Verschiedende factoren speelden een rol bij de beslissing het AVI-systeem aan te passen. Zo maken sommige teksten op de toetskaarten inderdaad een gedateerde indruk. Ook sluiten zij niet goed meer aan bij de belevingswereld van de gemiddelde basisschoolleerling. Eén van de toetskaarten gaat bijvoorbeeld over Wubbo Ockels, de Nederlandse natuurkundige en ruimtevaarder die eind jaren tachtig veel in het nieuws was, maar die nu door de meeste leerlingen niet meer gekend wordt. Er zijn dus nieuwe teksten nodig. Daarnaast zou ook de normering van de toetskaarten opnieuw vastgesteld moeten worden. Scores op toetsen die gedurende langere tijd ongewijzigd worden gebruikt, vallen in de loop der jaren namelijk steeds iets hoger uit. Deze stijging in de toetsscores wordt niet veroorzaakt door een toename van de vaardigheid die gemeten wordt, maar onder meer door bekendheid met de inhoud van de toets. Het langere tijd gebruiken van een en dezelfde toets heeft dus een effect op de scores. Om dit effect te corrigeren, dient de toets na een aantal jaren opnieuw genormeerd te worden. Dat houdt in dat de toets onder gecontroleerde afdnamecondities opnieuw aan een groot aantal leerlingen – de zogeheten referentiegroep – wordt voorgelegd, net zoals dat gebeurde in het onderzoek waarin de toets destijds werd ontwikkeld. Op basis van de resultaten op de toets worden de leerlingen in de referentiegroep (opnieuw) ingedeeld in niveau-groepen, bijvoorbeeld de best scorende 20% van de leerlingen, de 20% leerlingen daar direct onder et cetera. Vervolgens wordt gekeken welke toetsscore precies op de scheidslijn tussen twee niveaugroepen ligt. Deze toetsscore wordt dan de ondergrens voor de niveaugroep erboven. Op die manier worden voor alle niveaugroepen de grenswaarden vastgesteld. Die grenswaarden vormen de nieuwe normering.

Een normeringsonderzoek is erg duur, omdat de toetsen afgenomen moeten worden bij grote aantallen leerlingen. Voordat je een systeem van toetsen (opnieuw) gaat normeren, wil je dan ook zeker weten dat die toetsen de komende jaren in gebruik zullen blijven. In het geval van de AVI-toetskaarten was al duidelijk dat er geen nieuw normeringsonderzoek zou worden gedaan met de oude teksten omdat deze teksten ook inhoudelijk verouderd waren.

Er speelden nog twee zaken mee. De AVI-toetskaarten moeten bij elke leerling individueel worden afgenomen. Met het bepalen van het AVI-niveau van elke leerling in een groep is dus een flinke tijdsinvestering gemoeid. Cito heeft al een aantal jaren geleden een eigen toetssysteem ontwikkeld om de vaardigheid van leerlingen in technisch lezen vast te stellen. Dat systeem werkt niet met toetskaarten die hardop gelezen moeten worden, maar met teksten die door de leerling stil gelezen kunnen worden. Op deze manier is een klassikale afname mogelijk. De toetsen waar het hier om gaat heten Leestechiek en Leestempo. De uitkomst van de toetsen Leestechiek en Leestempo is een vaardigheidsscore, CILT genaamd, die een aanduiding geeft van het niveau van de leerling op het gebied van technisch lezen. Ook heeft Cito een eigen systeem ontwikkeld om boeken door te meten. In plaats van een handmatige telling van tekstfragmenten wordt de gehele tekst van een boek in een computerprogramma ingevoerd. Het computerprogramma telt een aantal variabelen en voert een berekening uit die leidt tot een leesindex, ook CILT genaamd, die aangeeft met welk niveau van de vaardigheid technisch lezen de betreffende tekst goed gelezen kan worden.

Uit het voorgaande wordt al duidelijk dat het CILT-systeem van Cito qua doelstellingen en gebruiksmogelijkheden erg lijkt op het AVI-systeem van KPC Groep. Toen KPC Groep met Cito contact opnam over de benodigde vernieuwingen in het AVI-systeem, kwam de vraag naar de mogelijkheid tot het integreren van beide systemen dan ook snel op tafel.

Opzet nieuwe AVI-systeem

In goed overleg is besloten dat Cito de eigenaar wordt van het nieuwe AVI-systeem. KPC Groep draagt de naam 'AVI' en het systeem van de toetskaarten aan Cito over. Cito verricht alle benodigde onderzoeken, investeert in de vernieuwing van het systeem en ondersteunt de gebruikers.

In het nieuwe AVI-systeem is zowel voor de toetsen Leestechiek en Leestempo als voor de AVI-toetskaarten een rol weggelegd. Het bepalen van het AVI-niveau gebeurt voortaan met de toetsen Leestechiek en Leestempo (stap 1). Leerlingen die op deze toetsen laag scoren, maar ook leerlingen die (liken te) stagneren in hun leesontwikkeling, krijgen vervolgens de AVI-toetskaarten en/of de DMT¹ (stap 2).

De toetskaarten dienen er dan niet meer voor om het AVI-niveau van de leerling vast te stellen; zij worden gebruikt om diagnostische informatie te verkrijgen over het leesgedrag van de leerling. Daar de toetsen Leestechiek en Leestempo in stilte worden afgenomen, kun je er via die toetsen niet achter komen waar precies het probleem schuilt als de leerling een lage score haalt. Om te achterhalen wat er fout gaat, zul je de leerling toch hardop moeten horen lezen.

Het merendeel van de leerlingen haalt een redelijk tot goed resultaat op de toetsen Leestechiek en Leestempo. Bij hen volstaat de klassikale toetsafname (stap 1). De nieuwe manier van AVI-toetsen betekent dan ook een flinke tijdsbesparing.

De toetsen Leestechiek en Leestempo

In 1996 kwam Cito met de eerste toetsen Leestempo. Deze toetsen zijn bedoeld voor leerlingen in de groepen 4 tot en met 8 van het basisonderwijs (klas 2 tot en met 6). Enkele jaren later werden de toetsen Leestechiek (bestemd voor groep 3/klas 1) aan het systeem toegevoegd.

De meest recente versie van Leestechiek en Leestempo dateert van 2004. Er zijn twee toetsen Leestechiek, een voor afname halverwege het schooljaar (afnamemoment M3, medio groep 3) en een voor afname aan het eind van het schooljaar (E3, einde groep 3). Toetsen Leestempo zijn er voor M4 (medio groep 4), E4 (einde groep 4), ME5 (medio of einde groep 5), ME6 (medio of einde groep 6), ME7 (medio of einde groep 7) en M8 (medio groep 8). De toetsen Leestempo lopen van groep 4 naar groep 7 op in moeilijkheid (langere zinnen, lastiger woorden). De toets voor groep 8 daarentegen is qua moeilijkheid vergelijkbaar met de toets voor groep 6. Leestempo M8 is namelijk alleen bedoeld voor leerlingen die in groep 8 nog problemen hebben met technisch lezen. Deze toets hoeft dus niet voorgelegd te worden aan alle leerlingen in de groep/klas.

¹ Bij de Drie Minuten Toets (DMT) ligt de nadruk op de snelheid waarmee leerlingen afzonderlijke woorden kunnen verklanken. Het pakket bevat drie verschillende leeskaarten met verschillende typen woorden. Bij iedere leeskaart leest de leerling gedurende één minuut de woorden hardop.

Zowel de toetsen Leestechneik als de toetsen Leestempo zijn bedoeld voor klassikale afname. Zij worden dan ook stil gelezen. Hoe kun je bij stil lezen de leesvaardigheid van de leerling meten?

Bij Leestechneik is gekozen voor een vorm, waarbij aan de leerlingen een reeks afbeeldingen wordt voorgelegd met steeds vijf woorden ernaast. Een van die woorden past bij de afbeelding, de andere vier woorden niet. De leerling moet een kruisje zetten voor het woord dat bij de afbeelding past.

Voorbeeld Leestechneik M3

☐ naam

☐ ram

☐ kraam

☐ raam

☐ maar

Het woord dat bij de afbeelding past noemen we het grondwoord. De andere vier woorden zijn afleiders. Alle afleiders zijn bestaande woorden, die qua vorm lijken op het grondwoord. De afleiders zijn gevormd op basis van fouten die technisch zwakke lezers maken. Ten opzichte van het grondwoord wordt bijvoorbeeld een letter weggelaten (graan wordt gaan), er wordt een letter toegevoegd (lam wordt lamp), de letter wordt verwisseld met een letter die er een beetje op lijkt (raam wordt naam) of de volgorde van de letters wordt veranderd (park wordt prak).

Alle grondwoorden behoren tot de basiswoordenschat van kinderen rond de leeftijd van zes jaar. De toets Leestechneik is dus geen woordenschattoets.

De toets wordt in twee delen gemaakt, om vermoeidheidseffecten te voorkomen. Leerlingen krijgen voldoende tijd om de toets te maken, zij hoeven zich niet te haasten. Na tien minuten tot een kwartier zijn de meeste leerlingen klaar.

De toetsen Leestempo zijn heel anders van opzet. Leerlingen krijgen een boekje met daarin een lange tekst van ongeveer duizend woorden. Verspreid door de tekst zitten honderd opdrachtjes. Het gaat telkens om drie onderstreepte woorden, waarvan er één in de lopende tekst past (het grondwoord).

De andere twee woorden zijn afleiders, bestaande woorden die – net als in de toetsen Leestechneik – zijn gevormd door typische technisch leesfouten ten opzichte van het grondwoord aan te brengen. Een woord als 'bezwaard' zou dus 'bewaard' en 'bezwaar' als afleiders kunnen hebben.

Om erachter te komen welk van de drie woorden in de zin past, heeft de leerling meestal genoeg aan de informatie in de zin zelf. Het gaat dus niet om het begrijpen van een tekst zoals dat gemeten wordt in een toets Begrijpend lezen, waarbij leerlingen verbanden moeten leggen over zinsgrenzen heen of conclusies trekken op basis van informatie uit verschillende delen van de tekst. In de toetsen Leestempo speelt context slechts een beperkte rol. De taak waarvoor de leerling gesteld wordt is een pure decodeertaak: uit drie op elkaar lijkende woorden het juiste woord kiezen.

Voorbeeld Leestempo M4

Een gewone schooldag

Joris is op weg naar school.

De schoot school schoof is niet ver.

1

Tien minuten lopen, meer neer heer niet.

2

Joris loopt het plein op.

Het plein is nog leep leeg leed.

3

Hij is de eerste. Dat komt goed uit.

Hij is <u>bol pol dol</u> op tafeltennis en nu kan hij het fijnste <u>batje</u> uitzoeken.	4
Voordat de <u>groter groten goten</u> er zijn.	5
Hij duikt in de <u>kits kit kist</u> met spullen en vist er het fijnste <u>batje ui uil uit</u> .	6
	7

De leerling krijgt de opdracht de tekst te lezen, zo vlot mogelijk, en daarbij telkens als hij drie onderstreepte woorden tegenkomt, het woord dat in de zin past aan te strepen. Dit aanstrepen hoeft niet netjes te gebeuren; een vlotte streep door of onder het woord volstaat. Het gaat erom dat de leerling zo vlot mogelijk leest en tegelijk de opdrachtjes zo nauwkeurig mogelijk maakt. Dit dient ook tijdens de instructie voorafgaand aan de toets benadrukt te worden.

De toetsen Leestempo kennen dus wél tijdsdruk. De afnametijd is beperkt en bedraagt acht minuten (in de lagere groepen) tot vijf minuten (in de hogere groepen). De leerkracht houdt de tijd bij met een stopwatch of horloge en stopt de toetsafname na het voorgeschreven aantal minuten. De leerlingen moeten dan meteen hun pen neerleggen. Zij hebben de tekst dan nog niet kunnen uitlezen. Er is bewust gekozen voor teksten van een zodanige lengte, dat zelfs de goede lezers niet aan het einde komen. Alleen op deze manier is het mogelijk onderscheid te maken tussen goede en heel goede lezers. Bij een te korte tekst zou er een plafondeffect kunnen optreden: leerlingen kunnen dan wel laten zien dat ze vaardig zijn (ze krijgen de tekst af), maar niet hoe groot hun vaardigheid is (hoeveel tekst ze nog extra hadden kunnen lezen). Om dit plafondeffect te voorkomen, wordt gebruik gemaakt van een voor de doelgroep zeer lange tekst.

Uiteindelijk gaat het om het aantal goed gemaakte opdrachtjes, dat is de toetsscore. In de rechterkantlijn van de tekst staan – op gelijke hoogte met de drie onderstreepte woorden – de cijfers 1 tot en met 100. Deze cijfers geven de opdrachtnummers aan. De leerkracht bepaalt eerst hoe ver de leerling is gekomen in de tekst. De opdracht die als laatste werd gemaakt (het laatst aangestreepte woord) geldt als score voor 'aantal gelezen'. Vervolgens dient gekeken te worden of de leerling de gemaakte opdrachten ook goed heeft gemaakt (de score 'aantal goed'). De handleiding bevat tabellen om bij elke score 'aantal gelezen' vast te stellen welk 'aantal goed' nog net wel of net niet meer acceptabel is. Als er een te groot verschil is tussen 'aantal gelezen' en 'aantal goed' is de toetsscore ongeldig. De opdracht aan de leerlingen was immers: lees vlot én nauwkeurig. Beide aspecten zijn van belang bij het vaststellen van de technische leesvaardigheid. Leerlingen die – om maar zo ver mogelijk te komen – lukraak woorden hebben aangestreept, hebben de opdracht niet goed begrepen of niet goed aangepakt. Hun score 'aantal goed' geeft geen betrouwbaar beeld van hun leesvaardigheid. Zij hebben de tekst namelijk niet echt gelezen, anders zouden zij vaker het juiste woord hebben gekozen. Als leerlingen telkens direct naar de volgende onderstreping zijn gegaan en de tussenliggende tekst hebben overgeslagen, zodat zij min of meer radend een keuze moesten maken voor een van de drie onderstreepte woorden, is het resultaat vaak een ongeldige toetsscore. Deze leerlingen moeten nogmaals een toets Leestempo maken, waarbij hun nadrukkelijk wordt gezegd niet alleen snel, maar vooral ook nauwkeurig te lezen. Bij alle toetsen Leestempo worden reservetoetsen (de zogeheten Extra toetsboekjes) geleverd, waarin een andere tekst staat met een vergelijkbare moeilijkheidsgraad. Deze reservetoetsen zijn speciaal bedoeld voor dergelijke herkansingen.

De CILT als vaardigheidsscore

Als leerlingen een van de toetsen Leestechiek of Leestempo gemaakt hebben, krijgen zij in eerste instantie een toetsscore (het aantal goed gemaakte opgaven). Deze toetsscore wordt met behulp van tabellen in de handleiding bij de toetsen omgezet in een vaardigheidsscore, de CILT. 'CILT' staat voor: Cito Index voor de LeesTechniek.

Alle toetsen Leestechiek en Leestempo zijn op één meetschaal gezet. Dat houdt in, dat alle CILT's op dezelfde vaardigheidsschaal staan. Het maakt in principe niets uit op welke toets de leerling zijn CILT heeft gehaald. Alle CILT's zijn onderling vergelijkbaar. Op deze wijze is de vooruitgang van een leerling door de groepen en door de toetsen heen uitstekend te volgen. Ook kunnen de leerlingen met elkaar worden vergeleken, zelfs als zij hun CILT op verschillende toetsen hebben gehaald. Er is slechts één voorwaarde aan deze manier van vergelijken en volgen: elke leerling dient een toets gemaakt te hebben die redelijk aansluit bij zijn niveau. Bij alle toetsen, ook de allerbeste, is sprake van een meetfout, een onnauwkeurigheid die te maken heeft met het feit dat toetsen slechts een beperkte omvang hebben. Als een goede toets op het juiste moment wordt afgenomen (op het moment dat de vaardigheid van de leerling aansluit bij het niveau van de toets), dan zal de toetsuitslag een betrouwbaar beeld geven van het

feitelijke vaardigheidsniveau van de leerling. Een toets kan echter inhoudelijk en psychometrisch goed zijn, maar veel te gemakkelijk voor een bepaalde leerling op een bepaald afnamemoment. Dan kan de leerling op deze toets niet laten zien hoe vaardig hij is: je kan immers niet méér doen dan alle opgaven goed maken. Als een leerling die minder vaardig is, ook alle opgaven goed kan maken, dan is deze toets niet geschikt voor de beste leerling. Immers die lijkt op basis van de uitslagen op deze toets precies even vaardig te zijn als zijn medeleerling. Datzelfde geldt voor een toets die veel te moeilijk is. Je kunt dan op basis van de toetsuitslag geen onderscheid maken tussen leerlingen die de vaardigheid absoluut niet beheersen en leerlingen die de vaardigheid een beetje beheersen. Om een betrouwbare CILT te verkrijgen, dient de gekozen toets dus aan te sluiten bij de vaardigheid van de leerling. Dit is ook de reden dat het weinig zinvol is om de toets Leestempo M8 aan alle leerlingen in de groep voor te leggen. De toets is voor het grootste deel van de leerlingen veel te gemakkelijk. De CILT die zij op deze toets zouden krijgen, is voor hen niet erg betrouwbaar.

De CILT als basis voor het nieuwe AVI-systeem

De toetsen Leestechneik en Leestempo vervangen de AVI-toetskaarten als het erom gaat het AVI-niveau van leerlingen vast te stellen. Daarmee verandert het hele AVI-systeem. De toetsen Leestechneik en Leestempo hebben namelijk geen directe relatie met de AVI-toetskaarten van KPC Groep. Ze zijn onafhankelijk van deze toetskaarten ontwikkeld en genormeerd. Met de toetsen Leestechneik en Leestempo wordt de technische leesvaardigheid op een andere manier gemeten als met de AVI-toetskaarten. Stil lezen is immers niet hetzelfde als hardop lezen. En woorden aanstrepen in een lange tekst is niet gelijk aan het zo goed mogelijk een korte tekst voorlezen terwijl een leerkracht bijhoudt hoe lang je daarover doet en of je daarbij fouten maakt. Het AVI-niveau dat je kreeg als je de toetskaarten gelezen had, is dan ook niet zondermeer vergelijkbaar met de CILT die je krijgt als je een toets Leestempo gemaakt hebt. Die CILT, de vaardigheidsscore die het resultaat vormt van de toetsen Leestechneik en Leestempo, ligt aan de basis van de nieuwe AVI-niveaus. De nieuwe AVI-niveaus zijn dus echt anders dan de oude AVI-niveaus. Er bestaat geen een-op-eenrelatie tussen beide systemen. In de tabel hieronder is te zien hoe de nieuwe AVI-niveaus zijn afgeleid van de CILT.

CILT	AVI-niveau
CILT ≤ 56,9	AVI-Start (als de tekst vrijwel uitsluitend klankzuivere woorden bevat)
CILT ≤ 56,9	AVI-M3
56,9 < CILT ≤ 58,9	AVI-E3
58,9 < CILT ≤ 61,9	AVI-M4
61,9 < CILT ≤ 63,9	AVI-E4
63,9 < CILT ≤ 65,9	AVI-M5
65,9 < CILT ≤ 67,9	AVI-E5
67,9 < CILT ≤ 69,9	AVI-M6
69,9 < CILT ≤ 71,9	AVI-E6
71,9 < CILT ≤ 73,9	AVI-M7
73,9 < CILT ≤ 74,9	AVI-E7
CILT > 74,9	AVI-Plus

In de eerste kolom staan de CILT-waarden die het resultaat zijn van de toetsen Leestechneik en Leestempo. In theorie kunnen de waarden van de CILT lopen van 0 tot 150. In de praktijk liggen ze dicht bij elkaar: de meeste leerlingen krijgen een CILT ergens tussen 50 en 100. De CILT is een berekende waarde en niet het 'aantal goed' van een toets. Het 'aantal goed' is met behulp van tabellen omgerekend naar een CILT. Eén CILT vertegenwoordigt verschillende 'aantallen goed'.

In de tweede kolom staan de AVI-niveaus. In totaal zijn er twaalf nieuwe AVI-niveaus. Het laagste AVI-niveau is AVI-Start, het niveau van beginnende lezers. Aan AVI-Start liggen dezelfde CILT-waarden ten grondslag als aan AVI-M3. Teksten op deze beide niveaus onderscheiden zich alleen naar de woordtypen die zij bevatten: in AVI-Start komen nauwelijks of geen niet-klankzuivere woorden voor; in AVI-M3 wél. Vanaf AVI-M3 loopt het omhoog, via AVI-M3, AVI-E3 etc. naar AVI-E7 en AVI-Plus, het hoogste AVI-niveau. AVI-Plus is het niveau van de technisch volleurde lezer.

De CILT als leesbaarheidsindex

Net als het oude AVI-systeem kent ook het nieuwe AVI-systeem zowel een toetsen- als een boekenkant. Afname van de toetsen Leestechneik en Leestempo levert de CILT (en daarmee het nieuwe AVI-niveau) van een leerling. Het AVI-niveau geeft aan hoe groot de technische leesvaardigheid van de leerling is.

Het doormeten van boekteksten met behulp van een computerprogramma, P-Clib genaamd, levert de CILT (en in het verlengde daarvan het nieuwe AVI-niveau) van een boek. De CILT van een boek geeft aan hoeveel technische leesvaardigheid nodig is om het boek te kunnen lezen. Het AVI-niveau van de leerling kan gecombineerd worden met het AVI-niveau van boeken. Zo kunnen leerlingen boeken selecteren die op hun niveau zijn afgestemd.

Wat voor de toetsen geldt, geldt ook voor de boeken: er is geen een-op-eenrelatie tussen de oude en de nieuwe AVI-niveaus van boeken. De variabelen die een rol spelen in de formule waarmee de CILT van een boek wordt berekend, zijn niet identiek aan de variabelen waarmee het oude AVI-niveau van boeken werd bepaald. Ook de formule zelf is anders. De factor 'zinslengte' speelt bijvoorbeeld geen rol bij het bepalen van de CILT, terwijl die factor zwaar meetelde bij het bepalen van het oude AVI-niveau. Het berekenen van de CILT gebeurt op basis van twee variabelen: het percentage hoogfrequente woorden in een tekst en het gemiddeld aantal letters per woord. Woorden zijn hoogfrequentier naarmate ze hoger staan in een lijst die is samengesteld door de frequentie te tellen van alle woorden die voorkwamen in een grote verzameling teksten voor kinderen van zes tot twaalf jaar (o.a. leesboeken, tijdschriften, stripalbums). Het uitgangspunt van de frequentielijst is dat je woorden die je vaak tegenkomt sneller herkent en dus vlotter kan lezen. Ook de lengte van het woord is van invloed op het gemak waarmee het woord gelezen wordt. Hoe korter het woord, hoe vlotter het gelezen wordt.

Door de verschillen in de berekeningswijze van het oude en het nieuwe AVI-niveau weet je niet van te voren in welk nieuw AVI-niveau boeken terechtkomen waaraan ooit een oud AVI-niveau was toegekend. In het nieuwe systeem wordt bij het doormeten van diezelfde boeken immers op andere factoren gelet. De enige betrouwbare manier om een nieuw AVI-niveau van een boek vast te stellen, is het boek doormeten met het computerprogramma P-Clib. Met nieuwe boeken gebeurt dit al. Het is echter ondoenlijk om ook alle bestaande boeken waarvan KPC Groep sinds 1974 het oude AVI-niveau heeft gemeten, opnieuw door te meten. Om te voorkomen dat nog jarenlang boeken met een oud en boeken met een nieuw AVI-niveau door elkaar in de boekenkast staan, heeft Cito de zogeheten conversietabellen gemaakt. De conversietabellen zijn gebaseerd op een onderzoek bij vele honderden boeken die door KPC Groep van een oud AVI-niveau waren voorzien. Cito heeft al deze boeken doorgemeten met P-Clib om het nieuwe AVI-niveau vast te stellen. De resultaten van die metingen zijn samengevat in de conversietabellen hieronder.

Conversietabellen

AVI-oud	→	AVI-nieuw	AVI-nieuw	→	AVI-oud
1	→	Start-M3	AVI-Start	→	1
2	→	M3-E3	AVI-M3	→	1 – 2
3	→	E3-M4	AVI-E3	→	2 – 3
4	→	M4-E4	AVI-M4	→	3 – 4 – 5
5	→	M4-E4-M5	AVI-E4	→	4 – 5 – 6
6	→	E4-M5-E5	AVI-M5	→	5 – 6
7	→	E5-M6	AVI-E5	→	6 – 7 – 8
8	→	E5-M6-E6-M7	AVI-M6	→	7 – 8 – 9
9	→	M6-E6-M7	AVI-E6	→	8 – 9
>9	→	M7-E7-Plus	AVI-M7	→	8 – 9 – >9
			AVI-E7	→	>9
			AVI-Plus	→	>9

In de linkertabel (van AVI-oud naar AVI-nieuw) staan bij elk oud AVI-niveau de corresponderende nieuwe AVI-niveaus. Van alle boeken met een oud AVI-niveau 3 komen de meeste boeken na doormeting met P-Clib uit op een nieuw AVI-niveau E3 (het dikgedrukte niveau). Er komen ook boeken uit op AVI-niveau M4, maar dat zijn er beduidend minder dan er op E3 uitkomen. Als je – zonder het boek door te meten – een boek met een oud AVI-niveau 3 wilt omzetten naar een nieuw AVI-niveau, dan kun je dus het best kiezen voor E3. Op dezelfde manier zou voor boeken met een oud AVI-niveau 5 gekozen moeten worden voor het nieuwe AVI-niveau E4, en voor boeken met een oud AVI-niveau 7 voor het nieuwe AVI-niveau E5.

Bij sommige oude AVI-niveaus komen twee nieuwe AVI-niveaus ongeveer even vaak voor. In het onderzoek kwamen bijvoorbeeld boeken met het oude AVI-niveau 2 na doormeting net zo vaak terecht in het nieuwe AVI-niveau M3 als in het nieuwe AVI-niveau E3. In de conversietabel zijn in zo'n geval twee niveaus dikgedrukt. Hoe nu te kiezen tussen beide niveaus, zonder elk boek te gaan doormeten? Een pragmatische oplossing is het verdelen van de boeken met het oude AVI-niveau 2 in twee stapels: een stapel die de op het oog wat makkelijker boeken bevat en een stapel die de op het oog wat moeilijker boeken bevat. Boeken in de eerste stapel krijgen AVI-niveau M3, boeken in de tweede stapel AVI-niveau E3.

In de rechters tabel (van AVI-nieuw naar AVI-oud) kun je opzoeken welke boeken met een oud AVI-niveau goed aansluiten bij de technische leesvaardigheid van een leerling die al een nieuw AVI-niveau heeft gekregen. Stel dat een leerling op de toets Leestempo een AVI-niveau E5 heeft gehaald, en de boeken in de (school)bibliotheek zijn nog ingedeeld op de oude AVI-niveaus, dan zullen de boeken met het oude AVI-niveau 7 het best aansluiten bij de leesvaardigheid van deze leerling.

De CLIB als index voor begrijpend lezen

Het nieuwe AVI-systeem is gebaseerd op de CILT, de index voor technische leesvaardigheid.

Het computerprogramma P-Clib levert naast een waarde voor de CILT ook nog een andere index: de CLIB. 'CLIB' staat voor Cito LeesIndex voor het Basisonderwijs. De CLIB is een moeilijkheidsgraad voor begrijpend lezen. Net als de CILT is de CLIB gekoppeld aan toetsen voor leerlingen, te weten de toetsen Begrijpend lezen van Cito. Leerlingen die op basis van die toetsen een CLIB hebben gekregen, kunnen boeken selecteren met een bijpassend CLIB-niveau.

CILT en CLIB zijn niet helemaal los van elkaar te zien. In de meeste gevallen zal een boek dat technisch moeilijker is, ook meer begrip vereisen. Boeken met een hoge CILT hebben dan ook vaak een hoge CLIB. Vaak, maar niet altijd. Sommige uitgevers brengen boekenseries uit waarbij bewust een hoge CILT (en daarmee een hoog AVI-niveau) gecombineerd wordt met een lagere CLIB (een lager CLIB-niveau). Deze boeken zijn speciaal bedoeld voor de heel goede lezers in de lagere groepen. Ook brengen uitgevers series uit van boeken met een laag AVI-niveau en een hoger CLIB-niveau, voor leerlingen in de hogere groepen die moeite hebben met technisch lezen.

Het nieuwe AVI-logo

Om het AVI-niveau van boeken te bepalen, sturen uitgevers hun boekteksten als Word-bestand naar Cito. Cito meet de boeken door met P-Clib en stelt het AVI-niveau vast. Uitgevers mogen dit AVI-niveau op hun boeken vermelden. Zij krijgen daartoe de beschikking over een speciaal logo.

In het logo is zowel ruimte voor het AVI-niveau als voor het CLIB-niveau. Het CLIB-niveau wordt weergegeven met een cijfer dat de jaargroep aanduidt. Een CLIB-niveau 4 wil zeggen: komt overeen met de gemiddelde vaardigheid in begrijpend lezen in groep 4. Het CLIB-niveau is daarmee dus iets minder precies dan het AVI-niveau, waarbij ook nog onderscheid wordt gemaakt tussen medio groep 4 en eind groep 4. Direct onder de balk waarin het AVI- en het CLIB-niveau worden aangegeven, is ruimte voor een korte omschrijving van het genre en/of het onderwerp van het boek (door de uitgever in te vullen). Het AVI-logo fungeert als een soort echtheidswaARBorg, een keurmerk. Door middel van het logo kunnen uitgevers laten zien dat het boek officieel door Cito is doorgemeten. Cito garandeert in dat geval de juistheid van het vermelde AVI-niveau. Het logo mag dan ook alleen gebruikt worden als het AVI-niveau van het boek gemeten is. AVI-niveaus die voortkomen uit een omzetting met behulp van de conversietabellen mogen niet in het logo worden opgenomen.

Alle veranderingen op een rij

De vervanging van het oude AVI-systeem door het nieuwe AVI-systeem kan niet van vandaag op morgen worden afgerond. Daarvoor zijn de veranderingen te ingrijpend. Achtereenvolgens worden de volgende stappen doorlopen:

- KPC Groep stopt met ingang van het schooljaar 2008/2009 met de ondersteuning van de oude AVI-toetskaarten. Scholen kunnen geen toetskaarten meer bestellen en vragen over de toetskaarten worden niet meer in behandeling genomen.
- Ook stopt KPC Groep met het doormeten van boeken. Na 1 juli 2008 zullen er dus geen boeken meer verschijnen met een oud AVI-niveau. Als uitgevers het AVI-niveau van hun boeken willen vermelden, dan zal dat het nieuwe AVI-niveau zijn. Cito verricht daarvoor de metingen.
- De AVI-toetskaarten van KPC Groep worden vervangen door nieuwe toetskaarten van Cito. De nieuwe toetskaarten krijgen primair de functie van diagnostisch instrument. Zij worden ingezet om bij leerlingen met leesproblemen vast te stellen wat er 'fout' gaat tijdens het lezen. Naar verwachting kan met de nieuwe AVI-toetskaarten desgewenst ook het AVI-niveau van leerlingen bepaald worden. Leerkrachten kunnen er dan voor kiezen om bij dyslectische leerlingen de klassikale toets Leestempo over te slaan en direct het diagnostisch traject in het gaan (stap 2), waarbij deze leerlingen toch een AVI-niveau krijgen. De nieuwe toetskaarten verschijnen eind 2008.
- De huidige toetsen Leestechiek en Leestempo van Cito worden de komende jaren successievelijk vernieuwd. Ook voor deze toetsen geldt dat ze al langere tijd meegaan. Er is dan ook behoefte aan nieuwe teksten en nieuwe normeringstabellen. Tevens worden een paar kleine verbeteringen ten opzichte van de vorige versie doorgevoerd. De eerste nieuwe toetsen (voor groep 3 en 4) verschijnen eind 2008. Toetsen voor groep 5 en hoger verschijnen in de jaren daarna.

Al met al geen geringe operatie. De afgelopen twee jaar hebben KPC Groep en Cito regelmatig gesproken met vertegenwoordigers van uitgevers, scholen en bibliotheken. Er is voorlichtingsmateriaal ontwikkeld, een website ingericht (<http://avi.cito.nl>) en medewerkers van Cito bezoeken scholen om uitleg te geven over het nieuwe systeem. We moeten er echter voor waken dat, door alle aandacht die momenteel uitgaat naar AVI, de belangrijkste boodschap niet in het gedrang raakt. Waar het echt om gaat, is dat leerlingen met plezier lezen. Zeker, het is belangrijk dat ze goed leren lezen, maar de beste manier om goed te leren lezen is véél te lezen, en dat lukt alleen als je graag leest.

Het AVI-niveau is een middel om de voortgang in leesvaardigheid volgen. Het is echter geen doel op zich! Daarom ook moeten we de richtlijnen die AVI verstrekt niet te absoluut nemen. Er zijn ook andere factoren dan leesmoeilijkheid in het spel bij het kiezen van boeken voor leerlingen. We moeten leerlingen in ieder geval nooit verplichten uitsluitend boeken te lezen die bij hun AVI-niveau passen. Een leerling kan een bepaald onderwerp namelijk zo leuk vinden dat hij of zij een misschien wat te moeilijk boek over dat onderwerp toch met heel veel plezier leest. En dat is zoals gezegd waar het uiteindelijk allemaal om gaat: plezier in lezen!